

Γραμμικές Εξισώσεις στη Γραμμική Άλγεβρα

Εισαγωγή στους γραμμικούς μετασχηματισμούς

Η εξίσωση $A\mathbf{x} = \mathbf{b}$ ως πρόβλημα προς επίλυση

$$\text{Διανυσματική εξίσωση : } x_1\mathbf{a}_1 + x_2\mathbf{a}_2 + \dots + x_n\mathbf{a}_n = \mathbf{b}$$

Τι σημαίνει: Ψάχνουμε να βρούμε τους συντελεστές $x_1, x_2, \dots, x_n$ έτσι ώστε όταν πολλαπλασιαστούν με τα διανύσματα $\mathbf{a}_1, \mathbf{a}_2, \dots, \mathbf{a}_n$, ο γραμμικός συνδυασμός να μας δίνει το διάνυσμα $\mathbf{b}$.

$$\text{Εξίσωση πινάκων: } A\mathbf{x} = \mathbf{b}$$

Τι σημαίνει: Μια συμπαγής μορφή για να συμβολίσουμε την διανυσματική εξίσωση. Μαζεύουμε τα διανύσματα $\mathbf{a}_1, \mathbf{a}_2, \dots, \mathbf{a}_n$, στις στήλες του πίνακα A και τους αγνώστους στο διάνυσμα $\mathbf{x}$. Ψάχνουμε να βρούμε το κατάλληλο διάνυσμα $\mathbf{x}$ έτσι ώστε το γινόμενο $A\mathbf{x}$ να μας δώσει το διάνυσμα $\mathbf{b}$.

$$\mathbf{x} = \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \vdots \\ x_n \end{bmatrix}$$

Και στις δύο περιπτώσεις, ο στόχος μας ήταν να βρούμε το “κλειδί” που μας οδηγεί στον “στόχο” $\mathbf{b}$.

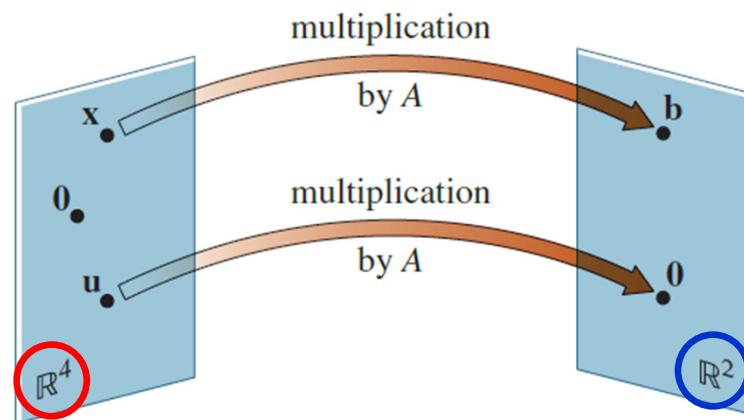
Η Διαδικασία: Επαυξημένος πίνακας, γραμμοπράξεις, κλιμακωτές μορφές.

Η εξίσωση $A\mathbf{x} = \mathbf{b}$ ως μετασχηματισμός

Παράδειγμα

Ο πολλαπλασιασμός με το A μετατρέπει το $\mathbf{x}$ σε $\mathbf{b}$ και το $\mathbf{u}$ σε $\mathbf{0}$.

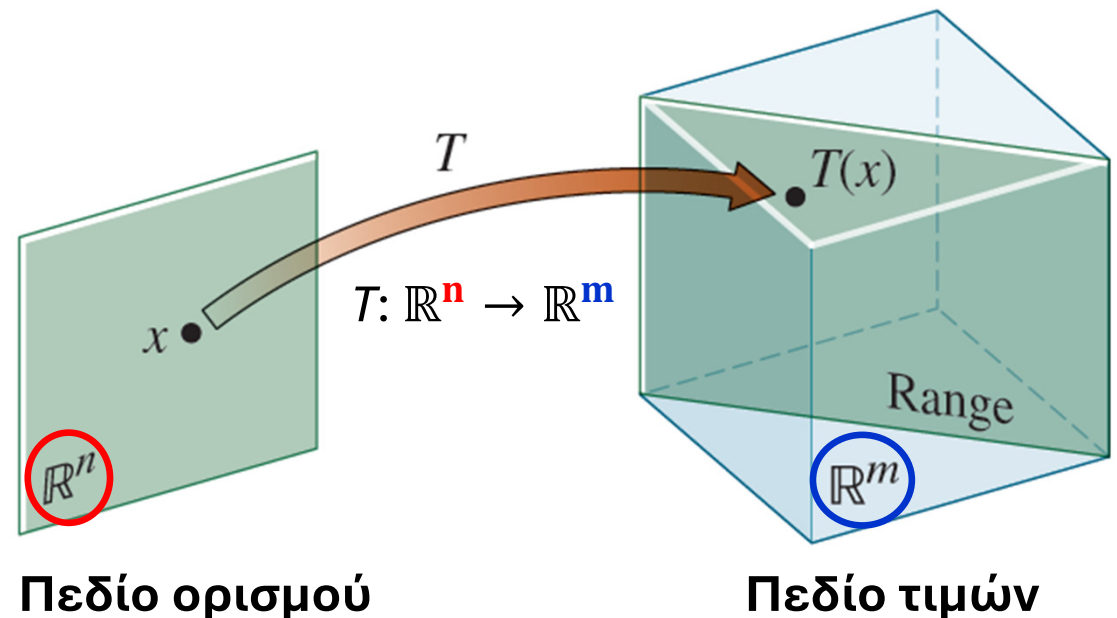
$$\begin{bmatrix} 4 & -3 & 1 & 3 \\ 2 & 0 & 5 & 1 \end{bmatrix} \overset{A}{\begin{bmatrix} 1 \\ 1 \\ 1 \\ 1 \end{bmatrix}} \overset{\mathbf{x}}{=} \overset{\mathbf{b}}{\begin{bmatrix} 5 \\ 8 \end{bmatrix}} \quad \begin{bmatrix} 4 & -3 & 1 & 3 \\ 2 & 0 & 5 & 1 \end{bmatrix} \overset{A}{\begin{bmatrix} 1 \\ 4 \\ -1 \\ 3 \end{bmatrix}} \overset{\mathbf{u}}{=} \overset{\mathbf{0}}{\begin{bmatrix} 0 \\ 0 \end{bmatrix}}$$

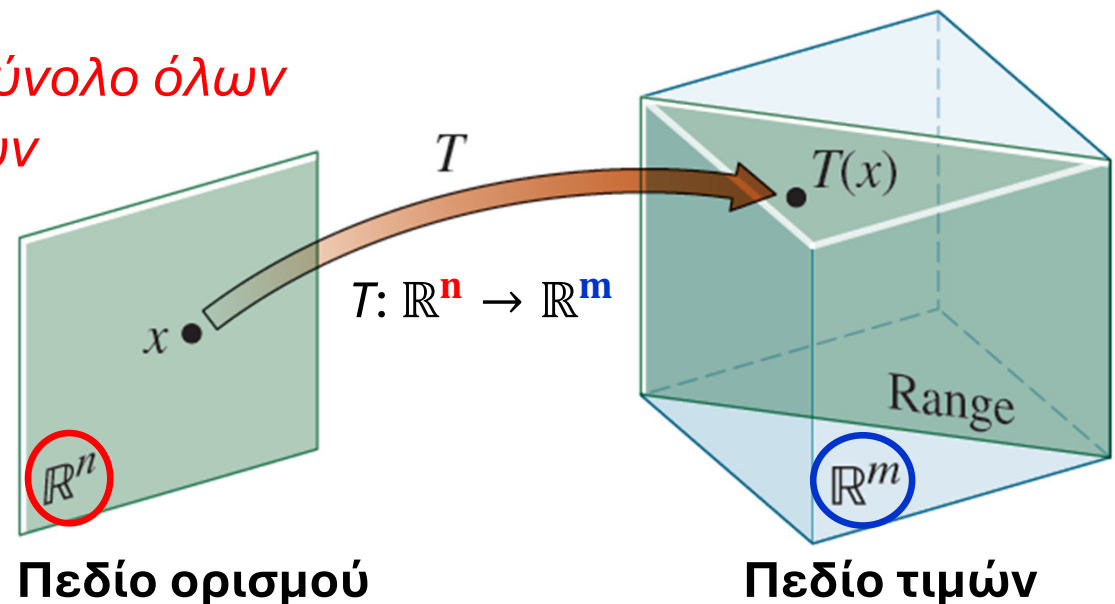
Στην περίπτωση αυτή η επίλυση της εξίσωσης $A\mathbf{x} = \mathbf{b}$ ισοδυναμεί με την εύρεση όλων των διανυσμάτων $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^4$, που μετασχηματίζονται στο διάνυσμα $\mathbf{b}$ στο $\mathbb{R}^2$, κάτω από την “δράση” του πολλαπλασιασμού με το A .

Μετασχηματισμοί

- **Μετασχηματισμός** (ή συνάρτηση ή απεικόνιση) T από τον $\mathbb{R}^n$ στον $\mathbb{R}^m$ είναι ένας **κανόνας που αντιστοιχίζει** σε κάθε διάνυσμα $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^n$ ένα διάνυσμα $T(\mathbf{x})$ στο $\mathbb{R}^m$.
- Το σύνολο $\mathbb{R}^n$ ονομάζεται **πεδίο ορισμού** του T και το $\mathbb{R}^m$ ονομάζεται **πεδίο τιμών** του T .
- Ο συμβολισμός $T: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^m$ δηλώνει ότι το πεδίο ορισμού είναι το $\mathbb{R}^n$ και το πεδίο τιμών το $\mathbb{R}^m$.
- Για $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^n$, το **διάνυσμα $T(\mathbf{x})$** στο $\mathbb{R}^m$ ονομάζεται **εικόνα (image)** του $\mathbf{x}$, μέσω της δράσης του T .
- Το σύνολο όλων των εικόνων $T(\mathbf{x})$ ονομάζεται **σύνολο τιμών ή εύρος (range)** του T .

- Για κάθε $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^n$, το $T(\mathbf{x})$ υπολογίζεται ως $A\mathbf{x}$, όπου A είναι ένας $m \times n$ πίνακας.
- Για λόγους απλότητας, κάποιες φορές συμβολίζουμε έναν τέτοιο μετασχηματισμό πίνακα ως $\mathbf{x} \mapsto A\mathbf{x}$
- Το πεδίο ορισμού του T είναι ο $\mathbb{R}^n$ όταν το A έχει n στήλες και το πεδίο τιμών του T είναι ο $\mathbb{R}^m$ όταν κάθε στήλη του A έχει m στοιχεία.
- Το εύρος (*range*) του T είναι το σύνολο όλων των γραμμικών συνδυασμών των στηλών του A .

Παράδειγμα

$$\text{Έστω } A = \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix}, \mathbf{u} = \begin{bmatrix} 2 \\ -1 \end{bmatrix}, \mathbf{b} = \begin{bmatrix} 3 \\ 2 \\ -5 \end{bmatrix}, \mathbf{c} = \begin{bmatrix} 3 \\ 2 \\ 5 \end{bmatrix}$$

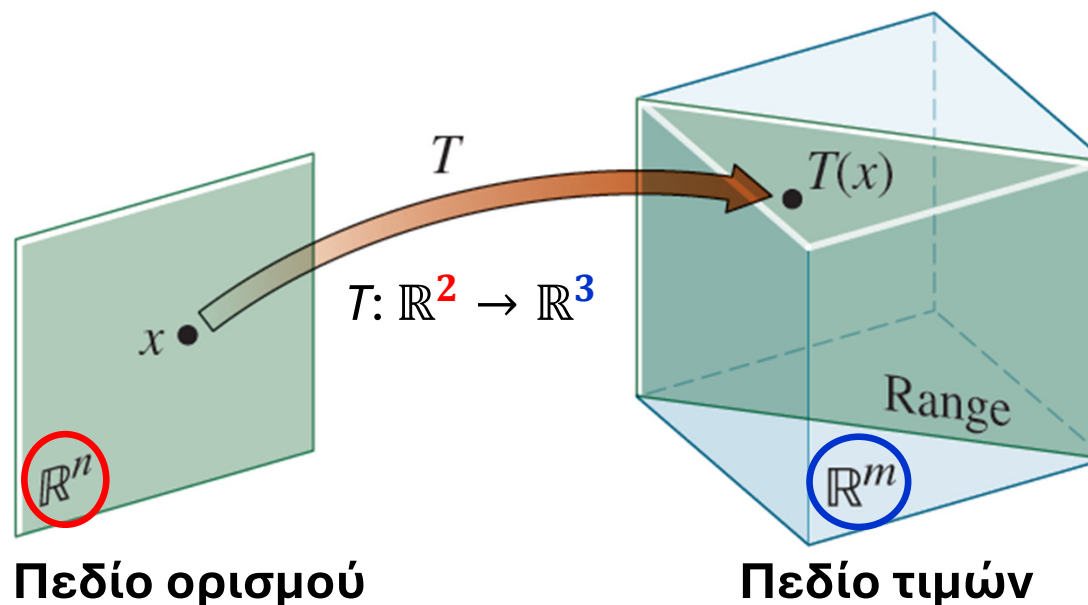
και ο μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^3$ με $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$, ώστε

$$T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x} = \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x_1 - 3x_2 \\ 3x_1 + 5x_2 \\ -x_1 + 7x_2 \end{bmatrix}$$

- Βρείτε το $T(\mathbf{u})$, δηλαδή την εικόνα του $\mathbf{u}$ μέσω του μετασχηματισμού T .
- Βρείτε ένα $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^2$ του οποίου η εικόνα μέσω του T είναι το $\mathbf{b}$.
- Υπάρχουν περισσότερα από ένα $\mathbf{x}$ των οποίων η εικόνα μέσω του T είναι το $\mathbf{b}$;
- Προσδιορίστε εάν το $\mathbf{c}$ βρίσκεται στο εύρος (range) του μετασχηματισμού T .

Μετασχηματισμοί πινάκων – Παράδειγμα

Μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^3$ με $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$

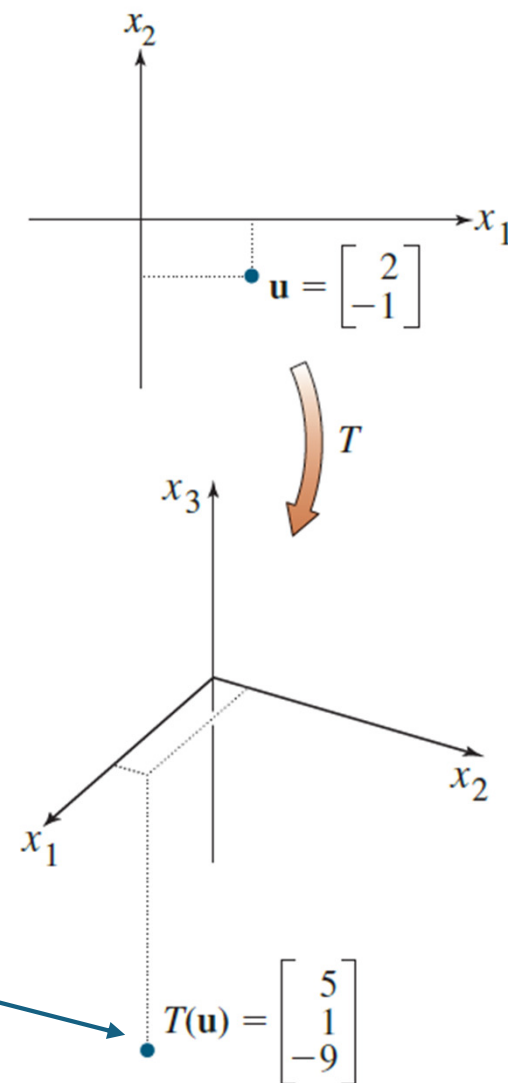
$$T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x} = \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x_1 - 3x_2 \\ 3x_1 + 5x_2 \\ -x_1 + 7x_2 \end{bmatrix}$$

Μετασχηματισμοί πινάκων – Παράδειγμα

- Βρείτε το $T(\mathbf{u})$, δηλαδή την **εικόνα** του $\mathbf{u}$ μέσω του μετασχηματισμού T .

$$T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x} = \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x_1 - 3x_2 \\ 3x_1 + 5x_2 \\ -x_1 + 7x_2 \end{bmatrix}$$

$$T(\mathbf{u}) = A\mathbf{u} = \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 2 \\ -1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 5 \\ 1 \\ -9 \end{bmatrix}$$

Εικόνα του $\mathbf{u}$ μέσω του
μετασχηματισμού T

Μετασχηματισμοί πινάκων – Παράδειγμα

- Βρείτε ένα $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^2$ του οποίου η εικόνα μέσω του T είναι το $\mathbf{b}$.

Η εικόνα του $\mathbf{x}$ μέσω του T είναι το $T(\mathbf{x})$. Συνεπώς πρέπει να βρω ένα $\mathbf{x}$ στο $\mathbb{R}^2$ τέτοιο ώστε $T(\mathbf{x}) = \mathbf{b}$. Δηλαδή πρέπει να λύσουμε την εξίσωση $A\mathbf{x} = \mathbf{b}$

$$A\mathbf{x} = \mathbf{b} \longrightarrow \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 3 \\ 2 \\ -5 \end{bmatrix}$$

$$\begin{bmatrix} 1 & -3 & 3 \\ 3 & 5 & 2 \\ -1 & 7 & -5 \end{bmatrix} \sim \begin{bmatrix} 1 & -3 & 3 \\ 0 & 14 & -7 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix} \sim \begin{bmatrix} 1 & 0 & 1.5 \\ 0 & 1 & -0.5 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

$$\text{Άρα } x_1 = 1.5 \text{ και } x_2 = -0.5. \text{ Συνεπώς } \mathbf{x} = \begin{bmatrix} 1.5 \\ -0.5 \end{bmatrix}.$$

- Υπάρχουν περισσότερα από ένα $\mathbf{x}$ των οποίων η εικόνα μέσω του T είναι το $\mathbf{b}$;

Κάθε $\mathbf{x}$ του οποίου η εικόνα μέσω του T είναι το $\mathbf{b}$ πρέπει να ικανοποιεί την εξίσωση

$$A\mathbf{x} = \mathbf{b} \longrightarrow \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 3 \\ 2 \\ -5 \end{bmatrix}$$

Από την ανηγμένη κλιμακωτή μορφή στην οποία καταλήξαμε

$$\begin{bmatrix} 1 & 0 & 1.5 \\ 0 & 1 & -0.5 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$$

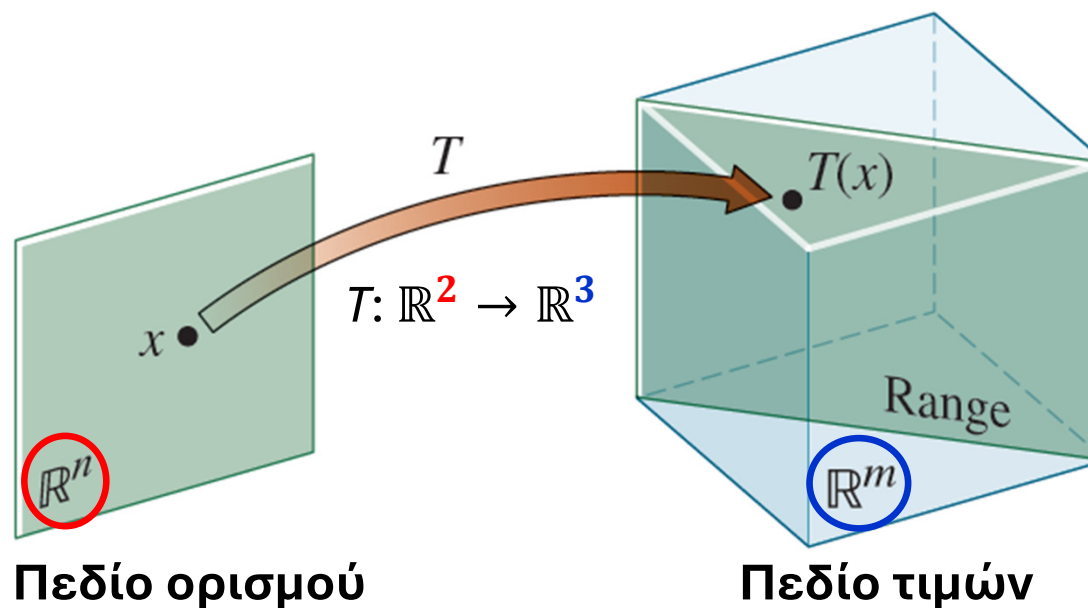
είναι σαφές ότι η εξίσωση $A\mathbf{x} = \mathbf{b}$ έχει **μοναδική λύση**.

Συνεπώς, υπάρχει ακριβώς ένα $\mathbf{x}$ του οποίου η εικόνα είναι $\mathbf{b}$.

Μετασχηματισμοί πινάκων – Παράδειγμα

- Προσδιορίστε εάν το $\mathbf{c}$ βρίσκεται στο εύρος (range) του μετασχηματισμού T .

Μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^3$ με $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$

Το διάνυσμα $\mathbf{c}$ είναι στο εύρος (range) του T αν το $\mathbf{c}$ είναι η εικόνα κάποιου $\mathbf{x}$.
Δηλαδή, αν $\mathbf{c} = T(\mathbf{x})$ για κάποιο $\mathbf{x}$.

Ισοδύναμα, είναι το σύστημα $A\mathbf{x} = \mathbf{c}$ συνεπές;

Μετασχηματισμοί πινάκων – Παράδειγμα

- Προσδιορίστε εάν το $\mathbf{c}$ βρίσκεται στο εύρος (range) του μετασχηματισμού T .
(συνέχεια)

Είναι το σύστημα $A\mathbf{x} = \mathbf{c}$ συνεπές;

$$A\mathbf{x} = \mathbf{c} \longrightarrow \begin{bmatrix} 1 & -3 \\ 3 & 5 \\ -1 & 7 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 3 \\ 2 \\ 5 \end{bmatrix}$$

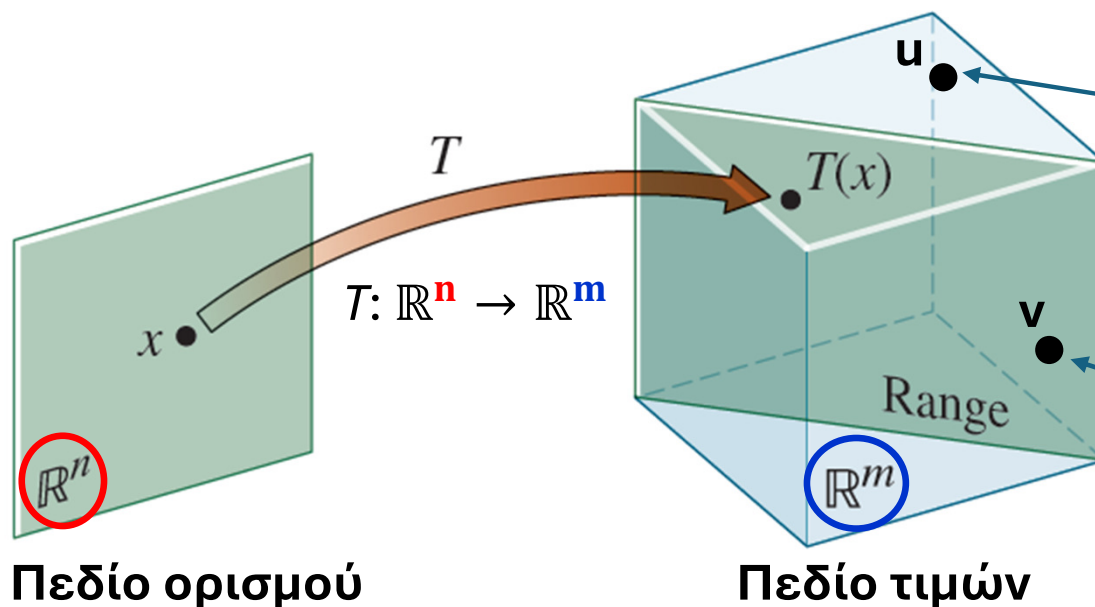
$$\begin{bmatrix} 1 & -3 & 3 \\ 3 & 5 & 2 \\ -1 & 7 & 5 \end{bmatrix} \sim \begin{bmatrix} 1 & -3 & 3 \\ 0 & 14 & -7 \\ 0 & 0 & 10 \end{bmatrix}$$

Η τρίτη εξίσωση, $0 = 10$, δείχνει ότι το σύστημα είναι ασυνεπές.
Άρα το $\mathbf{c}$ **δεν είναι** στο εύρος του T .

Μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}^m$ με $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$

Έστω δυο διανύσματα $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ που ανήκουν στο **πεδίο τιμών** του μετασχηματισμού T .
Δηλαδή τα διανύσματα $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ ανήκουν στον $\mathbb{R}^m$.

- Ο μετασχηματισμός T **δεν μπορεί** να “πετύχει” το $\mathbf{u}$ ($\mathbf{u} \notin \text{Range } T$)
- Ο μετασχηματισμός T **μπορεί** να “πετύχει” το $\mathbf{v}$ ($\mathbf{v} \in \text{Range } T$)

Ένα διάνυσμα $\mathbf{u}$ που δεν ανήκει στο εύρος (range) του T .
Το σύστημα $A\mathbf{x} = \mathbf{u}$ είναι ασυνεπές.

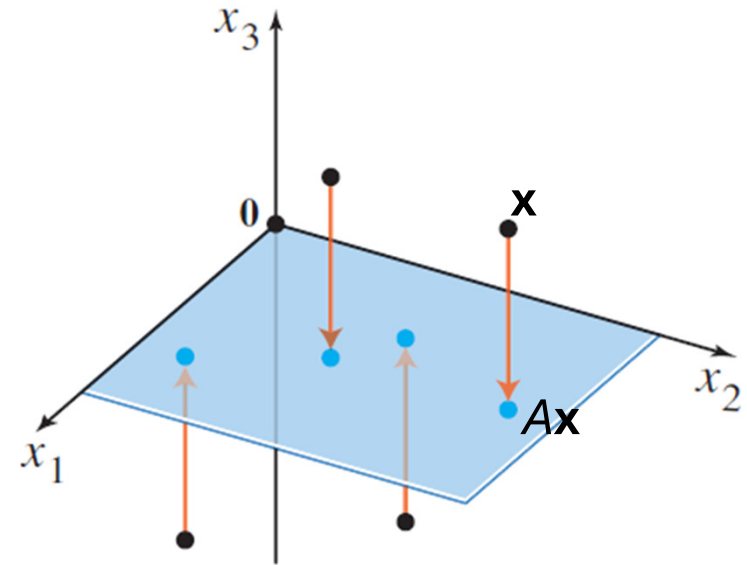
Ένα διάνυσμα $\mathbf{v}$ που ανήκει στο εύρος (range) του T .
Το σύστημα $A\mathbf{x} = \mathbf{v}$ είναι συνεπές.

Παράδειγμα μετασχηματισμού προβολής

Αν $A = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix}$, τότε ο μετασχηματισμός $\mathbf{x} \mapsto A\mathbf{x}$ προβάλλει σημεία του $\mathbb{R}^3$

στο x_1x_2 -επίπεδο.

$$\begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{bmatrix} \mapsto \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ 0 \end{bmatrix}$$

$\mathbf{x} \mapsto A\mathbf{x}$: ο μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^3 \rightarrow \mathbb{R}^3$ με $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$

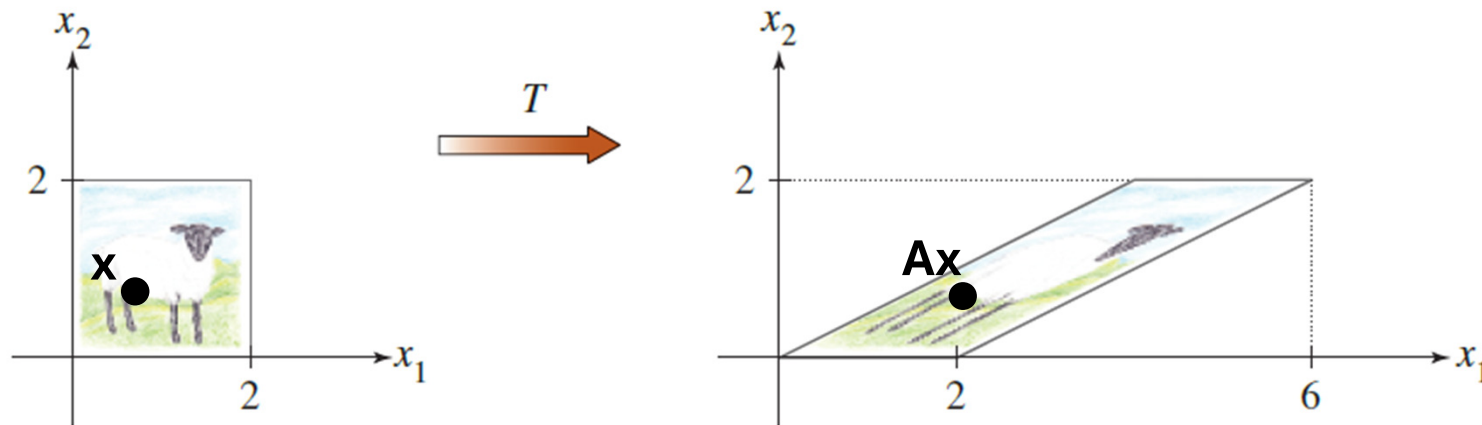
Παράδειγμα μετασχηματισμού διάτμησης

Έστω $A = \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 0 & 1 \end{bmatrix}$. Ο μετασχηματισμός $\mathbf{x} \mapsto A\mathbf{x}$ ονομάζεται μετασχηματισμός διάτμησης.

Μπορεί να αποδειχθεί ότι εάν ο μετασχηματισμός T δράσει σε **κάθε σημείο** $\mathbf{x}$ ενός 2×2 τετραγώνου τότε το σύνολο των εικόνων του $\mathbf{x}$ ($A\mathbf{x}$) σχηματίζει ένα κεκλιμένο παραλληλόγραμμο.

Βήματα για την απόδειξη (Τα κρίσιμα ερωτήματα):

- Τα ευθύγραμμά τμήματα παραμένουν ευθύγραμμα;
- Πού μεταφέρονται οι 4 γωνίες του τετραγώνου; Αυτές θα ορίσουν αυτόματα τις 4 κορυφές του κεκλιμένου παραλληλογράμμου.

$\mathbf{x} \mapsto A\mathbf{x}$: ο μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^2$ με $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$

Ορισμός: Ένας μετασχηματισμός (ή απεικόνιση) T είναι **γραμμικός** αν

- a. $T(\mathbf{u} + \mathbf{v}) = T(\mathbf{u}) + T(\mathbf{v})$ για κάθε $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ στο πεδίο ορισμού του T .
- b. $T(c\mathbf{u}) = cT(\mathbf{u})$ για κάθε βαθμωτό c και $\mathbf{u}$ στο πεδίο ορισμού του T .

Κάθε μετασχηματισμός πίνακα (δηλαδή όταν $T(\mathbf{x}) = A\mathbf{x}$) είναι **γραμμικός**.

Υπενθύμιση: Θεώρημα για το γινόμενο $A\mathbf{x}$

Αν A είναι ένας $\mathbf{m} \times \mathbf{n}$ πίνακας, $\mathbf{u}$ και $\mathbf{v}$ είναι διανύσματα του $\mathbb{R}^{\mathbf{n}}$ και c βαθμωτό, τότε

- a. $A(\mathbf{u} + \mathbf{v}) = A\mathbf{u} + A\mathbf{v}$
- b. $A(c\mathbf{u}) = c(A\mathbf{u})$

Οι γραμμικοί μετασχηματισμοί **διατηρούν** τις πράξεις της πρόσθεσης διανυσμάτων και του πολλαπλασιασμού με βαθμωτό.

Έστω ένας γραμμικός μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^{\mathbf{n}} \rightarrow \mathbb{R}^{\mathbf{m}}$

Η ιδιότητα $T(\mathbf{u} + \mathbf{v}) = T(\mathbf{u}) + T(\mathbf{v})$ μας λέει ότι οι δυο παρακάτω επιλογές είναι ισοδύναμες:

Επιλογή Α: Πρώτα πρόσθεση, Μετά μετασχηματισμός

1. Προσθέτουμε τα διανύσματα $\mathbf{u}$, $\mathbf{v}$. Βρίσκουμε δηλαδή το άθροισμα τους στον $\mathbb{R}^{\mathbf{n}}$.
2. Εφαρμόζουμε τον μετασχηματισμό T στο άθροισμα αυτό. Βρίσκουμε το $T(\mathbf{u} + \mathbf{v})$ στον $\mathbb{R}^{\mathbf{m}}$.

Επιλογή Β: Πρώτα μετασχηματισμός, Μετά πρόσθεση

1. Εφαρμόζουμε τον μετασχηματισμό T στα διανύσματα $\mathbf{u}$, $\mathbf{v}$. Βρίσκουμε δηλαδή τις εικόνες $T(\mathbf{u})$, $T(\mathbf{v})$ στον $\mathbb{R}^{\mathbf{m}}$.
2. Προσθέτουμε τις εικόνες αυτές. Βρίσκουμε το $T(\mathbf{u}) + T(\mathbf{v})$ στον $\mathbb{R}^{\mathbf{m}}$.

Αν T είναι ένας γραμμικός μετασχηματισμός τότε από τον ορισμό προκύπτουν τα παρακάτω

- i. $T(\mathbf{0}) = \mathbf{0}$
- ii. $T(c\mathbf{u} + d\mathbf{v}) = cT(\mathbf{u}) + dT(\mathbf{v})$

για όλα τα διανύσματα $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ στο πεδίο ορισμού του T και για κάθε βαθμωτό c, d .

$$T(\mathbf{0}) = T(0\mathbf{u}) = 0T(\mathbf{u}) = \mathbf{0}$$

$$T(c\mathbf{u} + d\mathbf{v}) = T(c\mathbf{u}) + T(d\mathbf{v}) = cT(\mathbf{u}) + dT(\mathbf{v})$$

Ένας μετασχηματισμός που ικανοποιεί το (ii) για όλα τα διανύσματα $\mathbf{u}, \mathbf{v}$ και για κάθε βαθμωτό c, d είναι γραμμικός.

- Θέτουμε $c = d = 1$ για την πρόσθεση
- Θέτουμε $d = 0$ για τον βαθμωτό πολλαπλασιασμό

Η επαναλαμβανόμενη εφαρμογή της σχέσης $T(c\mathbf{u} + d\mathbf{v}) = cT(\mathbf{u}) + dT(\mathbf{v})$ οδηγεί στο

$$T(c_1\mathbf{v}_1 + \dots + c_p\mathbf{v}_p) = c_1T(\mathbf{v}_1) + \dots + c_pT(\mathbf{v}_p)$$

Στη μηχανική και τη φυσική, η παραπάνω σχέση αναφέρεται ως **αρχή της υπέρθεσης** (ή αρχή της επαλληλίας).

Παράδειγμα: Θεωρήστε τα $\mathbf{v}_1, \dots, \mathbf{v}_p$ ως σήματα που εισέρχονται σε ένα σύστημα και τα $T(\mathbf{v}_1), \dots, T(\mathbf{v}_p)$ ως τις αποκρίσεις του συστήματος στα αντίστοιχα σήματα.

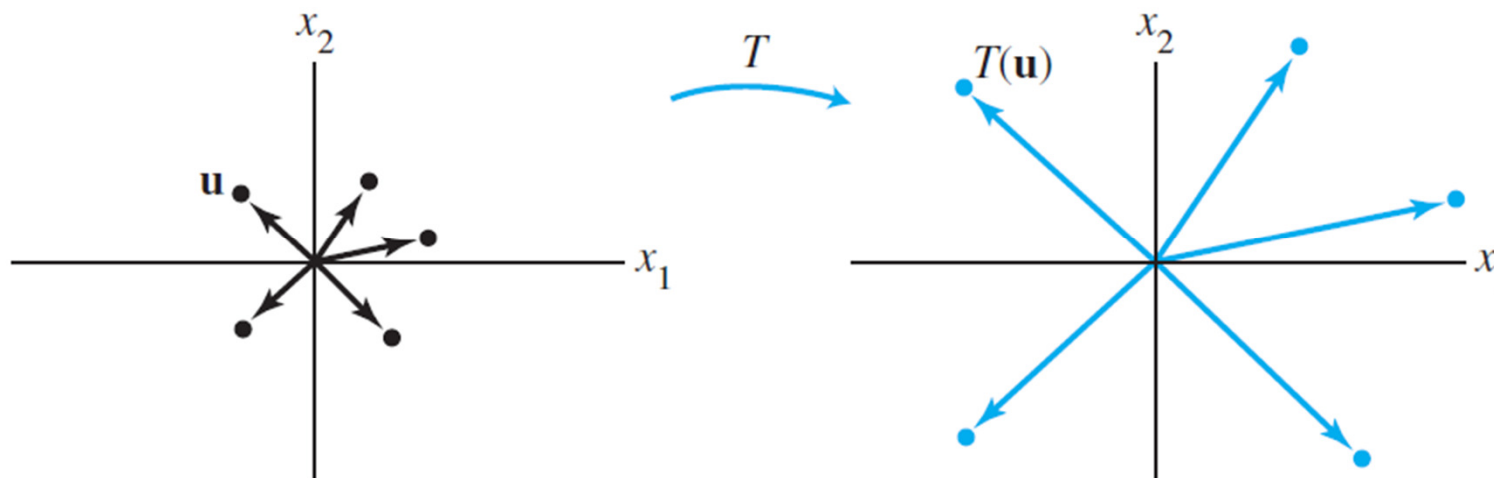
Το σύστημα ικανοποιεί την αρχή της υπέρθεσης αν, κάθε φορά που μια είσοδος εκφράζεται ως γραμμικός συνδυασμός τέτοιων σημάτων, η απόκριση του συστήματος είναι ο ίδιος γραμμικός συνδυασμός των αποκρίσεων στα επιμέρους σήματα.

Μετασχηματισμός συστολής / διαστολής

Έστω ο μετασχηματισμός $T: \mathbb{R}^{\mathbf{n}} \rightarrow \mathbb{R}^{\mathbf{m}}$ με $T(\mathbf{x}) = r\mathbf{x}$.

Όταν $0 \leq r \leq 1$ ο T ονομάζεται συστολή και όταν $r > 1$ ονομάζεται διαστολή.

Ο μετασχηματισμός T ικανοποιεί τη σχέση $T(c\mathbf{u} + d\mathbf{v}) = cT(\mathbf{u}) + dT(\mathbf{v})$.
Άρα ο T είναι ένας γραμμικός μετασχηματισμός.

Μετασχηματισμός διαστολής